

Egy Norvégiában ismeretlen magyar író

Kun Árpád

Életpályája

Szülei: Kun Mihály és Szalay Ágnes. 1984-től jelennek meg írásai. 1985-1991 között az ELTE BTK magyar-történelem szakos hallgatója volt. 1991-1994 között a Széphalom Könyvműhely irodalmi szerkesztője volt. 1995-től a párizsi Sorbonne-on tanult, francia irodalomból diplomázott. 1996-tól az ELTE BTK esztétika szakán is tanult. 2003 és 2005 között a Bordeaux-i egyetemen volt magyar lektor. 2006 óta feleségével és négy gyermekével Norvégiában lakik, szépirodalmi tevékenységén kívül időskorúak mellett dolgozik házi kisként.

Mvei

Ilion (versek, 1989)

Bál (versek, 1991)

Esőkönyv (novellaciklus, 1995)

Medárdus énekel (versek, 1998)

Véletlen madár (versek, 2003)

Szülsz (versek, 2011)

Boldog észak. Aimé Billion mesél (regény, Magvető Kiadó, Bp., 2013)

Megint hazavárunk (regény, Magvető, Bp., 2016)

Díjai

Holmi kritikapályázatának fődíja (1992)

Móricz Zsigmond-ösztöndíj (1993)

Soros-ösztöndíj (1995-1996, 1999)

Eötvös-ösztöndíj (1996-1997)

Déry Tibor-díj (2000)

NKA alkotói ösztöndíj (2011)

József Attila-díj (2013)

AEGON művészeti díj (2014)

Interjú

„Úristen, tényleg ennyire ki akarom magam adni?”

Irodalmi Jelen, 2017, február 8

A rendkívül nagy sikert aratott és Aegon-díjjal jutalmazott Boldog Észak szerzőjének a közelmúltban jelent meg új regénye, a *Megint hazavárunk*. Fehér sötét, akárcsak az új megalkotó író, Kun Árpádnak hívják, ebben azonban nem szabad elhamarkodott következtetéseket levonni. A családjával Norvégiában él szerző Budapestre látogatott a könyvbemutatója alkalmából, és így módunk volt személyesen találkozni vele. Ő Beszélgetés a valóságos Kun Árpáddal, nemcsak a valóságról.

*

– Milyen gyakran jöttök haza?

– Általában kétszer egy évben, a nyári szünetre mindig.

– Inkább nyűg, vagy öröm ez a hazajövetel?

– Ez egyértelmű, öröm és szabadság.

– Amikor hazajössz, mit érzel a legnagyobb különbségnek a norvég és a magyar élet között?

– Mi csak egy szeletét ismerjük Norvégiának, egy kis falut. Máris adódik tehát a különbség nagyváros és falu között, egész más a tempó. Köztudott, hogy a boldogságindex tekintetében élén járnak a skandinávok, a magyarok évszázadok óta a boldogtalanságra vannak berendezkedve, s ez a mentalitásban tetten érhető. Norvégiában nagy biztosságban élnek, mert nem lehet lecsúszni, az állam utánad nyúl. De ez akkor is így volt, amikor még szegények voltak, a közösségi szellem régen is jól működött, azzal együtt, hogy a gazdag társadalmakra jellemző az elidegenedtség. Ezt Franciaországban is megtapasztaltam, hogy nagyobb a távolság az emberek között. Ugyanakkor demokratikus országokban sokkal törvénytisztelőbbek, szabálykövetőek a polgárok, mivel nem kell kiélni szabadságban a szabadság hiányát. Magyarországon inkább az a jellemző, hogy nem tartom be a szabályokat, mert hülyeségek. Nem bízom meg az államban, mindig van valami ok, hogy az állam miért ellenség, és a szabályokat miért találják ki rosszul. Viszont itt sokkal kalandosabb az élet.

– A *Megint hazavárunk* utószavában „Kun Árpád norvégiai magyar író”-ról olvashatunk. Olyan véglegesnek tűnik ez a megfogalmazás, noha tíz éve valóban ott élsz.

– Véglegesnek hangzik, de ezt amolyan viccelődésből írtam le. Bár gyakorlati értelemben igaz. Egy társaságban tegnap arról beszélgettünk, hogy Bartis akkor most indonéziai magyar író? Lehet címkéket aggatni, de nincs ér-

Az előző oldalon:

◀ Mayer Hella: Oázis 1. Olaj, rétegelt lemez, 19x26 cm, 2006.

telme. Bartisnál és nálam is elsősorban gazdasági okai vannak, hogy hol élünk. Bár... Most már úgy vagyok vele, hogy ettől függetlenül sem olyan rossz ott lenni.

– *Tudják a munkahelyeden, ahol időseket, betegeket gondozol, hogy te Magyarországon ki vagy?*

– Most például, hogy fizetés nélküli szabadságot kértem, az indoklásban ott szerepel, hogy felolvasásom lesz. Csodabogár-tűrésben a norvégok nagyon jók. Soha nem tennének megjegyzést a másik furcsaságaira. Ahogy szabály, hogy nem firtatjuk a másik szexuális vagy politikai beállítottságát. Teljesen elképzelhetetlen. Amikor ezt egy norvégnak elmondtam, azt felelte, hogy igen, viszont ott van a pletykálkodás. De mégiscsak könnyebb, hogy nem vágják az arcodba a véleményüket.

– *És neked nem dehonesztáló ilyen munkát végezni, nem hasonulsz meg önmagaddal?*

– Ha nem tudnék írni, talán az lenne. Az intellektuális identitásom az írásból származik. És mióta Norvégiában vagyok, nagyon jól megy az írás. Hogy mivel keresem a kenyerem, az mellékes. Igen, először furcsa volt. Korábban sorozatot írtam, tanítottam, a szellemi energiáimat kellett használni, és ez most nincs így. Lehet, hogy könnyebb lenne most már franciát tanítani, de nem biztos. Ha nem kapnék annyi pénzt, amiből a családommal megélünk, sokkal nehezebb lenne. Norvégiában nagyon ki vannak egyenlítve a fizetések, ha van munkád, ott biztos, hogy megélsz belőle. Megengedhetetlen, hogy emberek éhbéért dolgozzanak, és ne éljenek meg. Vagyis akkor érezném rosszul magam, ha nem kapnék a munkámért elég pénzt, és az írás sem menne. De van még egy fontos szempont: az, hogy öregeknek segítek, és önmagában jó, amit teszek.

– *Ráadásul épp ez a „nem szellemi” munka lett a regényeid forrása.*

– Pontosan. Ha nem megyünk ki Norvégiába, sosem lett volna Boldog Észak.

– *Nem féltél ettől az új regénytől? Hogy, úgyszólván, belecsapj a lecsóba, és önmagad írd meg?*

– Dehogynem. A megírás közben végig tudtam, hogy ez én vagyok, de közben mégis fiktív személy. Később rájöttem, hogy a főhős nagyon rossz fényben van feltüntetve. Többen mondták, hogy nagyon megnyomtam a tollam, hogy nem ilyenek ismertek meg. Hogy ez az ember egy ideges, agresszív alak. Utólag rájöttem, annyira oda kellett figyelnem, hogy mindenkinek meglegyen a maga igaza, hogy pont a főhőssel bántam nagyon mostohán. Nehogy annak kedvezek, akit velem lehet azonosítani. Így aztán kicsit talán át is lendült az inga. Miután kész lett a szöveg, és elolvastam, akkor döbbsentem rá: úristen, tényleg ennyire ki akarom magam adni? De azt gondolom, hogy ez nem érdekes. Elsősorban jó könyvet akartam írni, tehát éltem a művészi szabadsággal, akár a magam kárára is.

– *Miközben mindkét könyv játék is a fikcióval. Ha a Boldog Észak után a nyilatkozataidat olvasta az embert, volt, hogy megcáfoltad az utószót, miszerint valós alakokról mintáztad a szereplőid. Itt is van egy hasonló játék – ha akarom, te vagy a főszereplő, ha akarom, nem.*

– Én eleve úgy gondoltam, hogy nem én vagyok. Nem hiszek a valóságban, ezek a regények konstrukciók. A Megint hazavárunk is egy megkonstruált valóság. Dokumentumjellege nyilván van, de nagyon csinján kell vele bánni. Ráadásul rossz a memóriám, nagy hiányok tátonganak benne.

– *Ahhoz képest örült részletes, ilyen kis pointillista mozaikokból raksz ki egy életrajtot.*

– Hát ez is épp azt jelzi, hogy ez egy fikciós valóság. Rémlétt valami a múltból, volt egy erős benyomásom, hogy ott mi történt, de részletekre nem emlékszem. Ezt mind meg

kellett kreálni, dramaturgiát, feszültséget teremteni. Nekem ez fikció. De a téma maga is, ami a testi-lelki szenvedések, a szorongás legyőzéséről szól. Én ezt úgy éltem meg, hogy egy csomó furcsaság történt velem, zajlott bennem az életem során, amivel másnál nem találkoztam, hogy leírták volna. Ettől különlegesnek éreztem a gyerekkorom, a felnőtté válás folyamatát, az élet megtapasztalását. Kíváncsi voltam, van-e ehhez nyelv, amivel ki lehet fejezni. Nekem is egy folyamat volt a feldolgozásuk, hogy tényleg ki akarom-e magam adni.

– *Ha jól értem, volt, aki fejcsóválással fogadta, helytelenítőleg?*

– Inkább azt kaptam meg többször, hogy „ez nem te vagy”, „azért te nem vagy ilyen vagy olyan”. Az egyik nagy olvasóm, akinek a bölintása mindenképpen kellett, az a feleségem. Hiszen a fiktív Kun Árpádnak van egy fiktív felesége, és ha az előbbi Kun Árpáddal azonosítják, akkor a feleségét nyilván a valóságos feleségével fogják. Igencsak tartottam tőle, hogy mit fog mondani, de nagyon támogató volt. Pontosan értette, hogy miről van szó – egy író nem is kívánhat jobb feleséget.

– *A regénybeli Kun Árpád nagyon egyszerű közegből jön. Kétkezi munkás apa, szinte írástudatlan anya...*

– Az apa inkább középkáder, paraszti ősoktól származik. De való igaz, a főhős első generációs értelmiségi, ahogy én is konkrétan az vagyok.

– *...Szóval, nyilván hasonló közegből érkezel magad is. Ezzel szemben egy rendkívül érzékeny hős áll előttünk, aki bejárja a szellemi magaslatokat. Lehetséges-e egyáltalán így kitörni? Szinte mesébe illő.*

– Ez érdekes kérdés, de például, tudod-e, hogy Albert Camus Algériában nőtt fel, az anyja egy siket, fogyatékos nő volt, az apja meg egy pechvogel, akit az első világháború első bevetésénél lelőttek. A nagynénje szintén fogyatékos volt. Nagyon mélyről lehet jönni. Bocsánat, és József Attila mítosza? Nála érzékenyebb, intellektuálisabb költő nincs is. És hihetetlen okos is volt. Akkor most miről beszélünk... Vannak nagyon erős közhelyeink arról, hogy honnan hova lehet elérni. És nézz csak körül: ezért hiányzik itt ennyire a társadalmi mobilitás. Tudod, mi van Norvégiában? Bárki bármikor kap ösztöndíjat, a szegény gyerek, a gazdag gyerek is, hogy a szülei anyagi helyzetétől függetlenül tanulhassanak. Persze, nyilván nagyobb lehetősége van a felemelkedésre a gazdagabb, értelmiségi családba születetteknek. A fő kérdés, hogy hozol-e valamit mélyebbről. A környezet határozza meg, vagy az alkat, hogy lesz-e valaki. Az nagyon erősen benne van a könyvben, hogy mennyi nyűg, nyavalya származik később abból, ha egy gyerek nem jut az információkhoz, ha nincs, aki elmondja neki, és nincs, amit elmondjon. Hogy valaki kézen fogja. Szülőként bizonyos dolgokat kötelesek vagyunk elmondani a gyerekeinknek, és megértetni velük. Ha nem is értik meg, de legalább hallották. Segíteni a gyerekeinket, hogy ne tévedjenek olyan zsákutcákba és olyan helyekre, amelyeket a főhősnek át kell élni. És ez már nem olyan mesebeli.

– *Nem véletlenül visszatérő mozzanat a regényben az én keresése és megtalálása, hol félelemmel, hol a boldog felismeréssel. Hogy látod, végül megtalálta a hősöd a saját énjét?*

– A megérkezés pillanata Norvégiába, amikor átfordul a negatív pozitívba. Csak a hibáinkból tudjuk az erőneinket kikovácsolni. Magyarán olyanok vagyunk, amilyenek, és ezt jóra és rosszra is tudjuk fordítani. Abból kell gazdálkodni, amink van, de a legfontosabb, hogy el kell fogadni, ami van. Ez persze nagyon laposan hangzana, ha nem állna egy küzdelem mögötte. Itt a regényben a főhősnek először ki

kell törnie, mindent meg kell tagadnia, és utána tud visszatérni önmagához, megtalálni a múltjában az értékeket is. Mert mindig van érték, ott is, ahol azt gondoljuk, hogy nincs.

– Ennek az elfogadásnak fontos vetülete mindkét regényben a testiség. Kezdve az anyagcserétől a szexuson át a váladékokig, és sorolhatnám. Közel hozod, és egyben emberivé teszed, megszépíted azt, amitől viszolygunk vagy szeretünk három lépés távolságot tartani.

– A tejes élethez ez is hozzátartozik. Ha gyakorló apukaként vagy gyakorló ápolóként pelenkát cserélek, akkor minden alkalommal ezzel szembesülök. Természetesen tabusítva van a szex is, a szar is, megvan a helyük, és ez így van jól, különben iszonyú nagy káosz lenne a társadalomban. De egy művésznek meg kell mutatni, hogy az élet teljességéhez mennyire hozzátartoznak.

– A szexualitással néha erősen zavarba hozod az olvasót, tekintve, hogy Kun Árpádnak hívják a főhőst, és, mondhatni, „pornográf” beszámolókat olvashatunk a testi tapasztalatairól.

– A feleségem arra intett, csak ne hogy azt mondjam, hogy provokálni akarok, mert már így is nagyon kihívó sok részlet. Eleve iszonyúan zavarba hozó, hogy valaki ennyire kiadja magát. Az intimitásnak ilyen szintje a hétköznapokban nincs. Én meg azt mondtam, hogy próbáljuk meg, van-e, meg lehet-e csinálni. A téma hozta, hogy betévedtem ebbe az utcába, és máshogyan már nem tudtam kijönni belőle.

– A szexualitás, mint önmagunk megtalálásának egyik eszköze, már a Boldog Északban nagy szerepet játszott.

– Igen, de ott sokkal szemérmesebben. Ezért most kaptam hideget-meleget, nagyon felkavarta a kedélyeket. Az olvasó pirul, zavarba jön, hiszen ott a szerző neve. Ugyanakkor szinte mindenki találkozik az élete során ezekkel a problémákkal, a kielégülés, az apjához-anyjához való viszony, a szakítás nehézségei... Ezt vagy feldolgozza valaki, vagy szőnyeg alá söpri, vagy betonszarkofágba zárja a múltját, és úgy éli túl. Nem egy kényelmes könyv. Ilyen szempontból a Boldog Északot könnyű szeretni: távol játszódik, idegen szereplőkkel. A mostani regény viszont húsbavágóan ismerős, mindenki magyar, a környezet is. Mindenre rá lehet ismerni.

– Ezeket a környezeti elemeket és az eseményeket hogyan csipegetted össze? Benned élő emlékek, intuíciók?

– Így van, bennem éltek, a benyomás szintjén, aztán kidolgoztam őket „mint író”.

– A testiség mellett szüntelen visszatérő motívum az időjárás is. Korábban egy próza- és egy verseskötetednek is fontos szereplője volt Medárdus. A Megint hazavárunkban is folyamatos téma az idő, a „tundrafrász”, ahogy fogalmazol. Fontos számodra, hogy a bőrödben jól érezd magad?

– Természeti lények vagyunk, a legfejlettebb állatok, de erről könnyen elfeledkezünk. Meg fogunk halni, ahogy megszületünk, és erről igyekszünk minden lehetséges módon elterelni a figyelmet: a szagokat eltüntetjük illatszerekkel, kimossuk a szánkat, hogy ne legyen bűdös, elvonulunk a dolgunkat végezni, hogy ne lássa senki. Míg egy filozófus gondolatilag fogja be a világot, addig egy művész érzékileg ábrázolja, én legalábbis az érzékeken keresztül közelítek hozzá. Az is csodálatos tud lenni, hogy esik az eső. Ezeket csak addig éled meg, míg élsz, utána a föld alatt már semmi nem lesz.

– A regénybeli Kun Árpád gyerekkorában nagyon közvetlen kapcsolatban van a földdel. Rendszeresen kapálnia kell, gazolnia kell, küzd az emlékezetes gyövténnel...

– Ez olyan szó volt gyerekkoromban, amiről azt hittem, nem is létezik. Zseniális, nem bírtam megszokni, hogy van ilyen szó. Jövőtényként is mondják, ebben ugye benne van a jövő is, a tény is... Folyamatosan használták a faluban is, a szüle-

im is, szóval, ezt nem lehetett kihagyni.

– Igen, utánanéztem, hogy másképpen 'szulák'. De a kérdésem az lett volna, maradt-e valami a vidék, a föld szeretetéből? Mert a korai verseidben ez rendszeresen előjön. Tehát nem mondanálak izzig-vérig városi embernek.

– Igen, szeretek városban és falun is élni, legalább kétél-tű vagyok. Itt sem szerencsés a skatulyázás, a címkézés. Sopronban nőttem fel, ami, mint a regényből is kiderül, legalább a rómaiak óta lakott település. Tehát városi polgárnak mondhatom magam, ugyanakkor jártam falura, mindkettőt közel érzem magamhoz. A föld is nagyon fontos, motivikusan is sokszor felhasználtam. Antaeust, Gaia fiát is csak úgy lehetett legyőzni, ugye, hogy nem érintette a földet, amikor Héraklész felemelte a levegőbe. Nekem is fognom kell a földet.

– Ezt úgy is érthetem, hogy a szüntelen úton levés közben olykor szilárdan talajt kell fogni?

– Hogyne. Ahol lakunk, ott fantasztikus a természeti környezet. Az emberek az igyekezetükben, hogy megtalálják a biztonságukat, sokszor ki sem mozdulnak a városból, és közben lemaradnak más tájak örömeiről. Én arról sem szeretnék lemaradni, hogy Budapesten vagy Párizsban bókllásszak, de arról sem, hogy síeljek fönn a hegyen, vagy a Dunántúlon egy földúton baktassak, és hallgassam, ahogy az alkonyatban megszólal a pacsirta. Bolond, aki azt hiszi, hogy egyvalamihez ragaszkodva megleti a biztonságát.

– Egy kicsit irigykedtem is a regényt olvasva, hogy ez az ember milyen könnyen jön-megy, egyetemistaként kijár Erdélybe hétvégi gimnáziumot tartani, Párizs, Bordeaux, aztán megint Erdély... Mintha lételemed lenne, hogy új helyeket hódíts meg – nekem például sosem sikerült azt a lelki restséget legyőznöm, hogy mindig biztonságosan a saját ágyamban alhassak.

– Nem, ez nem lelki restség, egyszerűen mások vagyunk. Eszembe sem jutna pálcát törni afelett, aki ragaszkodik a jól megszokott ágyához, otthonához. Hiszen nem lehet mindig váltani és váltani, kellenek az állandóságok az életben. Valóban stresszmentesebb, ha sok mindent és könnyen el tudsz fogadni, de semmi nincs ingyen. A félelmet mindig le kell győzni. És mindig a másik bátor, mi magunknak sosem vagyunk azok.

Székelyudvarhelyen 2016-ban (Fotó: Szabó Károly)

– A feleséged, úgy tudom, egyházi kötelekben dolgozik...

– Igen, egyházi pszichológus, diakónus.

– Te milyen viszonyban vagy a transzcendenciával, a hittel?

– Nem vagyok hívő a szó szorosabb értelmében, agnosztikusnak mondanám magam. De ezt a kérdést nem lehet

lesöpörni az asztalról, mert attól, hogy én nem kap-
tam közvetlen bizonyosságot az Isten létezéséről,
attól még magam körül sok embert látok, akik viszont igen,
és ha ezt nem venném figyelembe, az szülőköröség lenne.
De én egy földhözragadt ember vagyok, aki az érzékek felől
közelíték a világhoz. Ugyanakkor Platón már a gimnázium-
ban elvarázsolt, azóta is platonistának vallom magam. Két
okból ragadott meg: a vágyódás leírásával és a dialógus fon-
tosságával. Ez aztán művésziileg is beszívargott az életembe.
A párbeszéd mellett a megkettőződés kérdése, vagy a fő-
hősöm vágyódása az első felesége után, hogy nem tudja kiir-
tani magából... Hogy a szerelem valójában nem tud betelje-
sülni, hiszen ahhoz az ideával kéne egyesülni... Szóval, ak-
kor mégiscsak azt mondom, hogy van közöm a transzcenden-
ciához.

– *Sőt, a regénybe beemelt versek is erről tanúskodnak. Lásd Rilke angyalait, akit megidéz.*

– Persze, csak ezzel vigyázni kell, hogy metaforaként használ-
d, vagy valóságosan éled meg.

– *Ha már a verseket emlegetjük: nem találtam más példát a kortárs regények között, hogy valaki szerves részévé tett volna költeményeket a regény szövetének. Klasszikusokat és saját verseket is beemelsz. Mi vezetett erre?*

– Először is ki akartam használni a kontrasztot a költészet és a prózai helyzetek között. Ott van például az a jelenet – és félttem is, hogy emiatt majd kapok a pofámra –, hogy a főhőst épp leszopják, miközben Áprilynak az ikonikus, Erdélyről szóló versét szavalja. Hál'istennek senki nem érezte magát megbántva, hiszen nyilvánvalóan nem Áprily lejárata volt a célom – nagy költőnek tartom, és rajongok érte, ahogy Jékelyért is. Szándékom szerint a versek felbukkanásának mindig van valami szerepe. A parkolójelenetben is [a főhős Kun Árpád a kisfiát menti meg egy autópálya-pihenő játszóterén egy végzetes „repülési kísérlettől” – a szerk.], ahol előjön az „iszonyú minden angyal” – ezt nem tudtam mással kifejezni. Az ötletet, hogy verseket is szerepeltessek, egy 11. századi izlandi sagából vettem, talán Bernáth István fordította. Egy viking költőről szól, és kiderül belőle, milyen rettenetes erkölcsi állapotok uralkodtak akkoriban a vikingek között. A főhős sem volt jobb az átlagnál, rettenetes pali volt. Viszont nagyszerű költő, és benne vannak a versei ebben a sagában, zseniális könyv, folyton újraolvasom. De egy másik inspirálót is meg kell említenem: Karl Ove Knausgård-t, akit már Norvégiában ismertem meg, és nem mellesleg általa tanultam meg norvégul. Ő is írt egy egyes szám első személyű regényfolyamot. Kortársam is, ő '68-as, én '65-ös vagyok. Persze nagyon más is az ő könyve, de a generációs hasonlóság sok mindenben fellelhető. Ott van például a férfiszerep válsága, amire Radnóti Sándor ki is tért az ÉS-ben egy kritikájában, hogy ma már hagyományos női feladatokat látnak el a férfiak...

– *Ami Norvégiában különösen igaz.*

– Ilyen szempontból én nagyon norvég vagyok, a főzés, gyerekekkel való foglalkozás nekem nagyon megy.

– *A regényben közölt Beszélgetés egy csecsemővel című versed szerintem a kortárs verstermés egyik legfontosabb darabja: rendkívül pontosan ragadja meg a gyerekeinkhez mint folytatásunkhoz való viszonyunkat. Voltaképpen a gyerekeink a záloga a szüleink átkától való szabadulásnak.*

– Lényegében elmondtad a kérdéssel a válaszomat. Az egyik tétje a könyvnek, hogy mit kezdünk a szüleinkkel és a gyermekeinkkel. Hogy visszük tovább, amit kaptunk, és hogyan adjuk tovább.

– *Úgy tűnik, a regénybeli Kun Árpádnak és neked is a kulcsfontosságú a család szerepe. Többször elgondolkodtam, hogy alakult volna a történet, ha ez a pasas egyedül vág neki az*

AGREGY útnak. De talán neki sem vágott volna.

– Az identitásom nélkülözhetetlen része a család.

Egy meztelencsiga vagyok ilyenkor egyedül Budapesten. Amúgy 24 órából 16 órát a családommal vagyok, az életem nagy részét kitöltik. Furcsa, hogy amikor hazajövök, és egyedül vagyok, mindenki csak engem lát, és így is egyben vagyok, de közben nekem ők hiányoznak az összképhez. Sokszor eszembe jut a háború utáni gyermektelen nemzedék, az újhaldasok, Vas Istvánék, Nemes Nagyék, szóval, ennek a generációnak, aki megélt a háborús poklot, főleg ha zsidó volt, nekik fel sem merült, hogy ebbe a világba még gyereket is nemzenek. Ott van Kertésztlől a Kaddis a meg nem született gyermekért... Kész abszurditás lett volna ebbe a pokolba még gyereket is szülni. A mi generációnknak óriási váltás volt, hogy már békeévekbe születünk, és fontossá vált, hogy mi jön utánunk. Csak ha az íróbarátaimat nézem, tudom, hogy milyen fontos nekik a család.

– *Nem hiányoznak ezek a barátok?*

– Dehogynem. Az egyetlen dolog, ami igazán hiányzik. Olyankor kicsit megnyugszom, amikor tavasszal vagy nyaranta hazajövök, és elmesélik, hogy az itthon levők sem találkoztak egymással időközben, hiába laknak három metrómegállónyira. Nincs már összejárás. Ahhoz képest, hogy rendszeresen összejöttünk a körben, amit csütörtökönként tartottunk, egy ideig nálam is, ez szomorú.

– *Haza fogtok egyszer jönni?*

– Nem tudom. Ha csak racionális szempontokat veszek figyelembe, például, hogy a gyerekeknek jobb lenne ott felnőni, vagy amiről az elején beszélünk, a szabadság foka, akkor nem.

– *Készítettek egy dokumentumfilmet rólad, amiben elmeséltétek a feleségeddel, hogy három évig írtál egy regényt, azalatt otthon mindenki „lábujjhegyen járt”, aztán, ahogy a feleséged mesélte, egyszer csak úgy mellékesen legyintettel egyet, hogy ja, abból nem lesz semmi. Ilyen könnyen dobsz el készülő műveket?*

– Ennyire nagy munkám, amit ezen kívül eldobtam volna, nem volt. És nem volt ilyen könnyű elereszteni, csak ez kívülről nem látszik. Az ember úgy védekezik, ha valami nagy fájdalma van, hogy bagatellizálja, és úgy kommunikálja, mintha nem lenne jelentős. Én is évekig küzdöttem. A Boldog Északkal egy komoly váltás jött: előtte a Medárdus éneke egy lírai opus, még ha próza is, a Boldog Észak viszont már nagyon próza. Egyszerűen meg kellett tanulni, hogyan kell regényt írni.

A Takarító férfi cím dokumentumfilm egy pillanata

– *Vagyis amit eldobtál, egy kísérlet volt a nagy berobbanás előtt. Érdekes viszont, hogy közel ötvenéves voltál, amikor a Boldog Észak megjelent, és ez volt az első nagy, egyben elsőpró sikered.*

– Már negyvenhárom évesen elkezdtem írni. De hát ez prózánál nem számít későnek. A páрмаi kolostort Stendhal ötvenöt évesen írta. AVörös és feketét ötvenévesen. Egy prózához meg kell érni. Az extrém eset, hogy Thomas Mann huszonöt évesen megírja A Buddenbrook házat.
– Ha jól tudom, már készülsz a folytatással.
– Igen. Először arra gondoltam, hogy megírom a norvégiai éveimet, de egy elbonyolítottabb, sokkal fikciósabb történet lesz. Tehát folytatás is, meg nem is. Ha már háromszáz oldal meglesz belőle, többet tudok mesélni.

Laik Eszter

Az érett férfikor műve

Mooore és Wittgenstein híres problémáját a bizonyosságról, illetve a külvilág létezéséről valahogy ekként fordíthatjuk át az elbeszélés lehetőségeinek kérdéskörére: "Ha teremtész egy teljes mértékben hiteles figurát, minden egyebet elhiszünk neked!" Kun Árpád éppen ezt tette, ami meghökkentő jelenség az újabb magyar irodalomban. Mert legyünk bármily intim viszonyban literatúránk elmúlt évtizedeivel, azt nehéz lenne tagadni, hogy az alakteremtés terén elvonási tünetekben szenvedünk; emlékezetes irodalmi karaktert csak a legnagyobb erőfeszítések árán hurcolhatunk elő emlékezetünk közelmúltbeli mélyéből. Parasztosabban: irodalmunk eme korszakának alig akadnak fikatív, irodalmi nevekhez köthető főalakjai. Újabb magyar világállapotunkban nem ének Kárpáthy Zoltánok, Szindbádok, de még Medve Gáborok, Hábetlerek, Elnök Jósákak, Köves Gyurik, Makrák sem. A Boldog Észak főhőse, Aimé Billion viszont majdnem minden ízében megfelel a klasszikus mértéknek: összes pillanatában plasztikus, a szobrokhoz hasonlóan körüljárható személy. Ismerjük nevetése-sírása minden okát, tisztában vagyunk nem csupán szelleme, de fizikai lénye minden mocnásával, ráadásul minden regénybeli mozgását hitelesnek érezzük. Aimé a barátunkká válik a regény elolvasása után, és ez az író egészen unikális érdeme.

Ezt persze csak iszonyú nehézségek árán lehetett elérni. Kun eljárása valóban egyedülálló, és a hitelesség ez esetben szinte szó szerint értendő. A könyvhöz fűzött Epilógusban (mely az egyedi formálás miatt szerves része magának a "fikatív" elbeszélésnek) ezt olvassuk rögtön az első mondatban: "Aimé Billion valóságosan létező személy. 2008-ban ismertem meg, amikor még a kakashalmi öregotthonban dolgoztam. Munkatársak voltunk (...). Én takarítani jártam ki a faluba a gondozottakhoz, ő pedig ápolni őket." Aimé Billion tehát bevallot-

tan nem fikatív alak, mégis egy regény hőse, vagyis fikciósá válik a megírás révén. Ez persze problémákat okoz. Nemcsak a szerzőnek, akinek erkölcsi aggályai vannak ("Van-e jogom, hogy élő embert, meghozzá a barátomat és az ő legszemélyesebb ügyeit irodalmi mű alapanyagává tegyem?"), hanem az olvasónak is, aki így akaratlanul kerül bele egyfajta találgató játékba: most akkor mi az igaz, és mi a hamis? Ám a regény már az első lapokon elsöpör bármiféle morális vagy esztétikai akadémikuskodást. Kun regénye ugyanis realista, de mintegy fél méterrel a talaj fölött. Minden mozzanat valóságos, ugyanakkor hajlik rá, hogy másodpercek alatt átforduljon a szürreálisba. Már az első nagyjelenetben feltűnik a halott apa, aki aztán sétálás közben fokozatosan belesüpped a betonba és eltűnik - mintha ez a világ legtermészetesebb dolga lenne. Ez a kötetlen látomásteremtés adja meg többek közt a regény megbéklyózó varázsát: a történés a hétköznapi csodák szakadatlan, magától értetődő sorozata. Ami persze szellemileg mélyen megalapozott - az afrikai Beninből Norvégiába került néger óriás, Aimé nagyjából varázslóktól és egészében a vudunak hódoló ősoktól származik, mi sem természetesebb tehát, hogy otthonosan mozog a látomások között, és ezt képes átfórnálni az olvasó legsajátabb élményévé.

De kicsoda Aimé Billion? Ezt eleinte ő sem tudja, és mi sem. Megtudjuk, és átéljük viszont vele együtt a könyv zárójelenetében. Ám idáig el kell jutni, és éppen ez a regény kockázata és merituma.

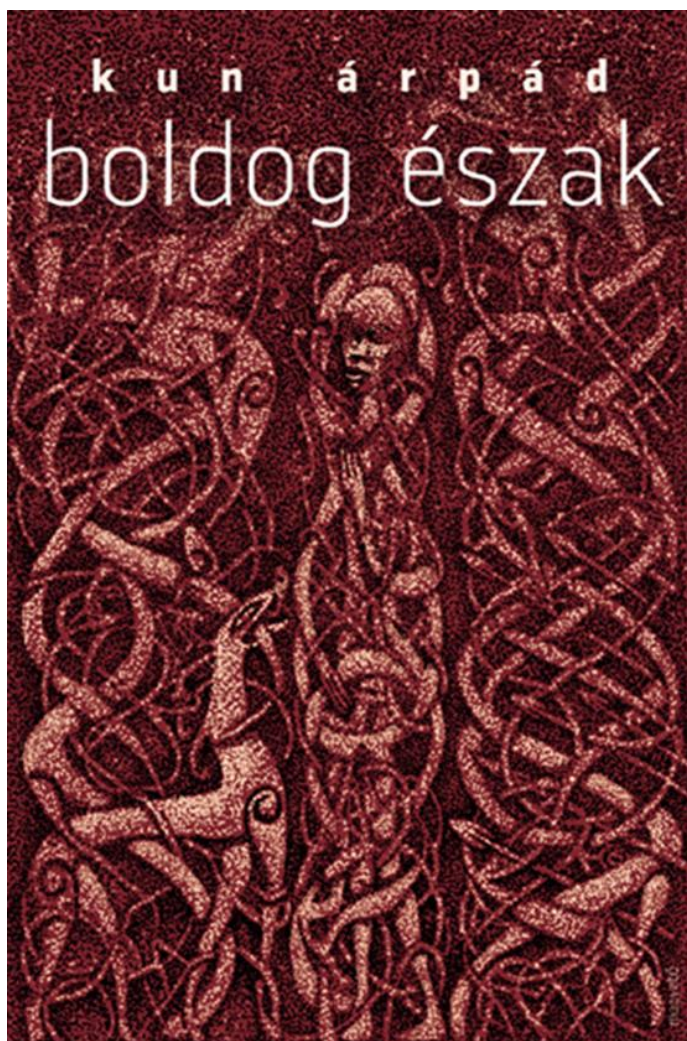
"Meghaltak sorban, nagyapám, apám, anyám. Mindhárom ember, akihez egyáltalán valami közöm volt. A haláluk kellett hozzá, hogy újra kezdődjön az életem, és elutazzam Beninből. Akkoriban húsz éve dolgoztam már a cotonoui francia kórházban mint segédápoló, egy ideje pedig munka-idő után és hétvégeként segítettam a Norvég Evangélikus Egyház misszionáriusainak." Ezzel a súlyos kijelentéshalmazzal indul a könyv - mondhatni az elbeszélés méhszájában. Aimé a hagyomány roppant hamuba sült pogácsájával indul Én-feltároló útjára. "Nagyapám szerint a saját énünk a legnagyobb illúzió. Miközben azt hisszük, hogy a lelkünk, érzéseink, emlékezetünk, vágyaink hozzánk tartoznak, azok valójában mind olyan szellemek, amelyek bennünk találkoztak össze, és hosszabb-rövidebb időre egységet alkotnak. Saját énünk tehát valójában nincs, csak az ő pillanatnyi szövetségük." Aimében afrikai és francia, valamint vietnami szellemek találkoztak, de persze a regény több mint genetikai Bildungsroman. Az európai és a nem európai szellemek küzdőtere lesz Aimé lelke, hiszen a játék arról szól, hogy meg kell találnia identitását, válaszolnia kell a klasszikus regények kérdésére: ki is vagyok én, azaz mi és ki az Én? Aimé nem saját maga, hanem a recenzens által megfogalmazott filozófiája: az Én nem más, mint az életem, és semmi mással nem mutathatók rá, hogy létezem. De ehhez boldognak kell lennem.

Hogy mi a boldogság, azt természetesen nem lehet megmondani, csak ábrázolni. Kun Árpád - Aimé Billion bőrébe bújva (a regény alcíme: Aimé Billion meséi) - pontosan ezt

teszi, amikor szavait a fekete óriás szájába adva megalkotja az utolsó jelenetet, az újabb magyar próza legtökéletesebb, a csuszamlós giccses kíméletesen adagolt iróniával csillapító finálóját. Május 17-e van, a norvég nemzeti ünnep, az alkotmány napja. A koromfekete, nagyjából kétméteres, immár hamisítatlanul norvégvá lett Aimé a szerelme, a Szinyakovszindrómás (azaz nagyjából törpe), született norvég lány, Gréte társaságában készül az ünnepi menetre. "Kihalt volt az országút, a felvonulás miatt az egész járásban nem volt ember, aki ezen az órán autóba szállt volna." Német turisták tűnnek föl: "Tátott szájjal, olyan leplezetlenül megbámultak, ahogy azt egy elidegenedett kakashalmi sose tette volna. Talán azon csodálkoztak, hogy lám, ilyen norvég is van. Cilinderes, csokornyakkendős népviseletben jár, lelkesen fújja a számukra érthetetlen éneket, esetleg éppen a norvég himnuszt. De a bőre kátrányfeketén csillog a boldog, északi napsütésben." Ezzel kattant rá barátunkra a boldogság csapdája.

Az Epilógus legvégén a "civil" Kun Árpád, a négygyermekes házasember, norvég fjordvidéki házi kiségitő még megígéri: a következő regénye arról fog szólni, "mi hogyan kerültünk ide Magyarországról". Most végképp nem közhely, hogy nagyon várjuk a folytatást.

Markó Anita

Magvető, 2013, 434 oldal

A Magyar Narancs kérdései az íróhoz

Kultúrák és mítoszok váltakozása: a forró sivatag helyett gleccserek és hó, a vudu szellemekkel teli misztikus világ helyett a józan és távolságtartó Észak. Ezt az utat járja be Kun Árpád regényének főhőse, Aimé Billion, aki kívülálló még saját életében is. A Boldog Észak megjelenése alkalomból a Norvégiában élő szerzőt kérdeztük e-mailben.

Magyar Narancs: Elsősorban költőként ismerik, de a Boldog Észak az első regényétől is élesen különbözik. Mit keresett és mit talált meg benne?

Kun Árpád: Egyre jobban zavart, hogy a versekbe mennyire kevés fér bele a számomra fontos történetekből, ezért olyan formát választottam, amiben ki lehet őket bontani teljes terjedelmükben. Másfelől a versek költőisége maradéktalanul belefért végül a Boldog Észak nagy ívű formájába. Az Esőkönyv (JAK-Balassi, 1995) költői próza, képeket villant fel - ha jellegzetesen ifjúkori műnek nevezném, akkor a Boldog Északot az érett férfikor művének, amellyel egy sodró erejű regényt akartam megírni. Amikor Norvégiába jöttünk, volt egy másik, végigírt, de nem sikerült regényem. Aztán idekint viszonylag rövid idő alatt elkészültem egy kötetre való verssel (Szűlsz, L'Harmattan, 2011) és egy új, öt elbeszélésre tervezett regénnyel (kettő megtalálható belőlük a neten e-book formájában), amikor szinte villámcsapásszerűen összeállt bennem a Boldog Észak szüzséje 2009 tavaszán.

MN: A regény kapcsán mágikus realizmusról beszélnek, meg arról, hogy minta nélküli a kortárs magyar irodalomban. Kik hatottak önre?

KÁ: Közvetlen mintáim nem voltak. Azért kezdtem bele a könyvbe, mert úgy gondoltam, valami olyasmit és úgy akarok megírni, amire nem ismertem példát. Ugyanakkor arra törekedtem, hogy vérbeli, hagyományos regényt írjak: ami megteremti a saját univerzumát, és abba becsábítja az olvasót. Ebben már voltak mintáim, a saját kedvenc regényeim Stendháltól és Flaubert-től. Másrészt minél érzékletesebben akartam írni, mint például Marcel Proust. A mágikus realizmust pedig - kicsit ódzkodom a kifejezéstől - azért használtam, hogy minél közvetlenebbül meg tudjam jeleníteni a szereplőim, mindenekelőtt Aimé fantáziavilágát. Fontos volt számomra megmutatni, hogy Aimé egyfajta ősvilágból jön, miközben a francia elitiskola tanulójaként vérévé vált a racionalista európai kultúra is.

MN: Norvégiában él a családjával, és házi segítőként dolgozik, mint a könyv főhőse - többszörösen is "életrajzközele" a mű. A regény utószavában a konkrét valóságpreferenciát is megadja, az "igazi" Aimé és Gréte történetét. A "szereplők" akár szembesülhetnek is azzal, milyen nyomot hagytak a szerzőben...

KÁ: Már az Esőkönyv kulcsfigurája, Medárdus is a szerző természetfeletti alteregója. A Boldog Észak főszereplőjéről sem tudok mást mondani, mint Flaubert Bovarynérol: Aimé Billion én vagyok. A fikcióba valóságos szereplő nem tud átlépni. Miközben átzsilipel a szerző tudatán, elveszti a valóságosságát, máshogy lesz valódi. Könyvem szereplőinek a modelljei istenigazából még nem szembesültek azzal, hogy nyomuk van egy regényben. Erre a kérdésre visszatérhetünk, miután a könyv megjelent norvégul. Nem is Aimé és Gréte reakciójától tartok, hanem attól, hogy vajon Kakashalom mennyire fog felbolydulni.

MN: Aimé számára Norvégia lesz a boldog otthon. Ez több kérdést is felvet, főként mivel a magyar irodalomban

MN: Aimé számára Norvégia lesz a boldog otthon.

Ez több kérdést is felvet, főként mivel a magyar irodalomban a pozitív hangvétel ritka vendég. Milyen boldogságesszényt keres Aimé, és mit talál?

KÁ: Aimét hosszú évekig erős szorongás bénítja, igazából nem meri elkezdni az életét, csak látszólag él, lelkiileg halott. Amikor végre cselekszik, akkor indul el Beninből. Nem keresi a boldogságot, mégis valami ahhoz hasonlót talál. Amikor mi kijöttünk ide Norvégiába, gyötört a "tundrafrász", ahogy magamban elneveztem, és sokszor eszembe jutott Berzsenyi sora az Osztályrészből: "Essem a Grönland örökös havára". Hát én elég közel estem az örökös hóhoz, a házunktól tíz kilométernyire fekszik fenn a hegyekben Európa legnagyobb összefüggő hómezője, a Jostedal-gleccser. Az ő Horatiustól eredő "boldog meglegedése" a példa, és a Georges Brassens-é, aki sanzonénekesként lett nagy francia költő, és amolyan választott apafigurám. Az én személyes boldog meglegedésem taglalása szétfeszítené a jelen interjú kereteit. Mindenesetre mi 2006-ban egy hároméves kisfiúval és egy három hónapos kislánnyal autóztunk ki ide, azóta lett még egy lányunk és még egy fiunk.

MN: A könyv a magyartól nagyon eltérő társadalmi modelleket mutat.

KÁ: Benin mítoszokkal teli világában nem a társadalmi működésen van a hangsúly. Norvégia már inkább összevethető Magyarországgal társadalmilag, itt csak az a nagy hen-

dikepem, hogy ugyanazt a miliőt - az elesettek világát és a hozzájuk rendelt szociális ellátást - Magyarországon semennyire sem ismerem. Számomra a norvég társadalom szolidárisabbnak tűnik, mint a miénk; ugyanakkor sokkal elidegenedettebbnek. Hiába barátságosabbak és agressziótól mentesebbek az emberek egymással a nyilvános helyeken, de nagyobb közöttük a távolság érzelmi szinten. Itt az emberi érintkezés alapparancsa, hogy ne folyj bele a másik ember életébe, tartsd tiszteletben annak határait.

MN: A következő regénye, ahogy nyilatkozott, a saját Norvégiába településéről fog szólni. Nem tart ettől? Az önhöz közeli személyek történeteit milyen mértékben lehet alapanyagként használni?

KÁ: Ez a "nyilatkozat" ott áll a Boldog Észak epilógusának zárómondataként is, mint egyfajta ígéret, amivel azt akartam tudtára adni az olvasónak, hogy nem válunk el örökre, visszatérek, és még mesélek. Természetesen tartok az új feladattól, tele vagyok a legváltozatosabb szorongásokkal, amiket mind le kell győznom hajnalonta, amikor leülök a képernyő elé, hogy írjak. Számomra most a saját életemből kinyerhető anyag a legfontosabb. Nem a gesztus, hogy "látva lássanak", alapjában véve ez hidegen hagy, hanem az, hogy ebből hogyan tudok majd egy fikciós regényt megformálni.

Mayer Hella: Oázis 7. Olaj, rétegelt lemez, 19x26 cm, 2006.